

Bible: Nový zákon: Evangelium podle Matouše (1. století po Kr.)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

3. Námět, témata, hlavní motivy;

4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Narození Ježíše Krista 18Narození Ježíše Krista se událo takto: Jeho matka Maria byla zasnoubena Josefovi, ale dříve než se sešli, shledalo se, že počala z Ducha svatého. (...) 22To všechno se stalo, aby se splnilo, co řekl Hospodin ústy proroka: 23 ‚Hle, panna počne a porodí syna a dají mu jméno Immanuel‘, to jest přeloženo ‚Bůh s námi‘. (...)

3 Jan Křtitel 1Za těch dnů vystoupil Jan Křtitel a kázal v judské poušti: 2,‚Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.‘ (...) 4Jan měl na sobě šat z velbloudí srsti, kožený pás kolem boků a potravou mu byly kobylky a med divokých včel. 5Tehdy vycházel k němu celý Jeruzalém i Judsko a celé okolí Jordánu, 6vyznávali své hříchy a dávali se od něho v řece Jordánu křtít. (...)

4 (...) Počátek Ježíšovy činnosti 12Když Ježíš uslyšel, že Jan je uvězněn, odebral se do Galileje. 13Opustil Nazaret a usadil se v Kafarnaum při moři, v území Zabulón a Neftalím...

Povolání učedníků 18Když procházel podél Galilejského moře, uviděl dva bratry, Šimona zvaného Petr a jeho bratra Ondřeje, jak vrhají síť do moře; byli totiž rybáři. 19Řekl jim: ‚Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí.‘ 20Oni hned zanechali síť a šli za ním. (...)

5 Blahoslavenství 1Když spatřil zástupy, vystoupil na horu; a když se posadil, přistoupili k němu jeho učedníci. 2Tu otevřel ústa a učil je: (...)

6 Jak prokazovat dobrodiní ‚(...) 2Když prokazuješ dobrodiní, nechtěj budít pozornost, jako činí pokrytci v synagógách a na ulicích, aby došli slávy u lidí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. (...)

14Neboť jestliže odpustíte lidem jejich přestoupení, i vám odpustí váš nebeský Otec; 15jestliže však neodpustíte lidem, ani váš Otec vám neodpustí vaše přestoupení.

19 (...) Ježíš a děti 13Tehdy k němu přinášeli děti, aby na ně vložil ruce a pomodlil se; ale učedníci jim to zakazovali. 14Ježíš však řekl: ‚Nechte děti a nebraňte jim jít ke mně; neboť takovým patří království nebeské.‘ 15Požehnal jim a šel dál.

21 (...) Očištění chrámu 10Když vjel Ježíš do Jeruzaléma, po celém městě nastal rozruch; ptali se: ‚Kdo to je?‘ 11Zástupy odpovídaly: ‚To je ten prorok Ježíš z Nazareta v Galileji.‘ 12Ježíš vešel do chrámu a vyhnal prodavače a kupující v nádvoří, zpřevracel stoly směnárníků i stánky prodavačů holubů; 13řekl jim: ‚Je psáno: ‚Můj dům bude zván domem modlitby‘, ale vy z něho děláte doupeř lupičů.‘ (...)

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Milan Machovec (1925 – 2003), český filozof: V psychologickém ohledu je velmi zajímavé – ostatně dodnes živé –, jak Ježíš, schylující se snad až provokativně velkomyslně k prostitutkám, kolaborujícím úředníkům a jiným tradičně opovrhovaným lidem, naopak ostře a místy snad až trochu jednostranně skoro napořád napadá právě ony programově a uvědoměle „zbožné“ své doby, lidi skoro zabydlené v samé uvědomělosti a řádnosti – farizeje. (kniha *Ježíš pro moderního člověka*)

Bible: Nový zákon: Evangelium podle Matouše: poznámky k interpretaci

Nejprve bychom si měli uvědomit, že ačkoli Nový zákon známe především z výtvarného umění feudální doby (tedy ze středověku a raného novověku), **Nový zákon i křesťanství** samotné jsou produktem **starověku** a postavy Nového zákona včetně Ježíše žily a působily na okraji **antického světa** (tedy oblasti kulturně formované starověkým Řeckem a starověkou Itálií).

Řada **vžitých představ** o Ježíšovi nemá v Novém zákoně oporu a pochází z jiných zdrojů. Například o oslu a volkovi, bez nichž se neobejde žádný vánoční betlém, není v Novém zákoně ani zmínka: do betlémů se dostali proto, že starozákonní prorok Izajáš se o nich zmiňuje (Iz 1,3) jako o tvorech, kteří příkladně vytušili svého pána, ač ten je lidmi zatím přehlížen.

Ani tři králové nebyli v Novém zákoně takoví, jak je známe z vánoční ikonografie. Byli to mudrci (mágové, učenci) a ztělesňují pokoru vědeckého racionalismu před všezahrnující božskou skutečností. O jejich počtu Bible neví nic; že byli tři, to se odvozuje od počtu darů, a jejich tradovaná jména Kašpar – Melichar – Baltazar vznikla až podle iniciál pozdějšího latinského nápisu *Christus mansionem benedicat (Ať Kristus požehná tomuto příbytku)*.

Novozákonní **evangelia** (*dobrá poselství*; příběhy o Ježíši Nazaretském) vznikla jako písemné zachycení starší, byť nedlouhé ústní tradice. **Čtyři evangelisté** mají tradičně přisuzovaná jména a ve výtvarném umění ke každému z nich patří jeden figurální atribut: **Matouš** (anděl), **Marek** (lev), **Lukáš** (býk), **Jan** (orel). **První tři evangelia** se označují jako **synoptická** (souhledná): mají podobný ráz, jako slohový postup v nich dominuje vyprávění, leckteré Ježíšovy příběhy jsou jim společné. Čtvrté, **Janovo evangelium** se zřetelně odlišuje – jeho autor znal řeckou filozofii (zejména učení Hérakleita z Efesu) a nechal se jí ovlivnit. Janovo evangelium začíná větou *Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh*. Slova *Na počátku* jsou záměrně tataž jako na začátku Genese – zdůrazňují tak, že Starý a Nový zákon tvoří spolu jeden celek. Výraz *slovo* je vžitým českým překladem řeckého pojmu *logos*, který tu ovšem znamená spíše *řád*. Janovo evangelium pak odpovídá pojetí Boha jako univerzálního řádu všeho světa (Jan se mj. vyznačuje precizními teologickými formulacemi).

Matoušovo evangelium je patrně **nejpoetičtější** z evangelií (zatímco Marek je vyjadřováním nejpřímější, Lukáš se nejvíce dotýká dějin římského impéria a Jan je nejfilozofičtější). Podle pozdější tradice byl **Matouš** jedním z dvanácti apoštolů (původním povoláním celník, což bývala v očích veřejnosti nepopulární profese). Matoušovo evangelium vzniklo nejspíše v **80. letech 1. století**, tedy 50 – 60 let po Ježíšově ukřižování (Marek a Lukáš jsou o málo starší, jen Jan byl sepsán až před r. 100). To není velký odstup od líčených událostí a poznáme to i na postavě Ježíše: vedle sošných rysů Božího syna (Mt 4,23-25, Mt 14,22-32) probleskuje přirozený charakter mladého muže, který dokáže popustit uzdu emocím (Mt 12,46-50; Mt 21,10-13).

Ústřední evangelijní zvěst o Ježíšově ukřižování a následném zmrtvýchvstání se klene nad nejširším obloukem, jaký může lidské vyprávění vytvořit. Začíná činem zcela extrémním, kdy lidé zabili Boha (Božího syna; motiv násilné boží smrti najdeme i v jiných náboženstvích, např. ve staroegyptském), a končí obnovou života. Bůh je tak silný a jeho panování nad světem tak neochvějné, že zlý lidský skutek proti Bohu je zákonitě překonán; jeho jediným výsledkem zůstává, že člověk se postavil proti Božímu řádu, což je konflikt, v němž nikdy nemůže zvítězit.

Evangelia nevznikala s hlavním cílem zachytit co nejpodrobněji Ježíšův život. Ježíšovy příběhy tu jsou obsaženy proto, že **svědčí o Ježíšových názorech** a o jeho **Božím synovství**. Evangelijní texty tedy stojí na **pomezí mezi literaturou věcnou a beletrií** (ostatně tak tomu bylo ve starověké a středověké literatuře zvykem). Proto nemá mnoho smyslu ptát se po „fotografické“ věrohodnosti jednotlivých evangelijních pasáží: je tu řada metafor, složitějších teologických příměrů, výpůjček ze Starého zákona (u nichž často komplikuje situaci i fakt, že některé hebrejské výrazy nelze adekvátně přeložit do řečtiny)... Na druhé straně ovšem pozorný čtenář odhalí také místa, která dobře zapadají do „velkého“ rámce antických dějin.

Podrobný rozbor evangelijního textu by nám odhalil ještě řadu dalších souvislostí. Od stále aktuálního varování před zhoubnou **hysterií** nemyslicího **davu** (Mt 27,15-23) až po pozoruhodně

výsadní roli přisouzenou **ženám**: na rozdíl od tehdejších běžných zvyklostí, kdy žena stála mimo veřejný prostor (v mnoha synagogách dodnes ženy při bohoslužbách sedávají skrytě stranou od mužů), v evangeliích ženy mnohokrát vystupují jako nejen rovnocenné, ale dokonce mnohdy i okolnostmi vyzdvížené účastnice či svědkyně Ježíšova příběhu (Mt 28,1-10).

Pokuste se podle svého vlastního názoru reagovat na Machovcův text a odpovědět na otázku naznačenou v úryvku. Inspirujte se také názvem knihy a zkuste zformulovat, čím může být ježíšovské téma moderní – zejména pro dnešní mládež.

Literárněhistorický kontext: Kdy vznikly texty Nového zákona? Proč se tento soubor nazývá Nový zákon (Nová smlouva)? Jaký je rozdíl mezi Starým (křesťansko-judaistickým) a Novým (jen křesťanským) zákonem? Jak je text členěn? Co znamenají číslice u textu? Zmiňte příklady, kdy je pozdější literatura inspirována Novým zákonem. Co to jsou apokryfy? Co to je travestie? Jaký je původní jazyk Nového zákona a proč právě on? Najděte a okomentujte jazykové a stylistické zvláštnosti biblického textu. Co to obecně znamená evangelium? Jací jsou další autoři Nového zákona? Na jaké části se Nový zákon dělí?

NA CO NEZAPOMENOUT:

Starý zákon (Stará smlouva) je produktem starověkého kočovnictví: život závisí na prakticky jediném zdroji (voda – oblak – déšť). Bůh – Hospodin – žádá od svého lidu víru v jediného Boha – na rozdíl od polyteismu okolních starověkých civilizací. Největším hříchem je modlářství – klanění se nepravému bohu. Naproti tomu Bůh novozákonní – Ježíš je považován za jeho syna a zároveň za Syna člověka – žádá, aby člověk k Bohu přistupoval skrze nezištnou, sourozeneckou lásku k druhým lidem; jedná se o zcela nový prvek ve světovém náboženském vývoji. Nový zákon je psán řecky, jde tedy o produkt helénistické jazykové kultury, rozšířené výboji Alexandra Makedonského.